

HELINÄ ÄÄRI

Kanojen pelko

Kanat ovat tärkeitä belgialaisen Koen Vanmechelenin taiteelle. Silti hänen näyttelyssään kannustetaan olemaan ajattelematta kanoja. Tänä kesänä Vanmechelenin töitä on ensimmäistä kertaa esillä Suomessa, Mäntän Serlachius-museo Göstassa.

Valkoisten pylväiden päällä on veistoksia, joissa kivisten ja metallisten ihmisrintakuvien päähän on kiinnitetty täytettyjä käärmeitä ja kanojen päitä, kuin hiuksiksi. *Medusoiksi* nimettyjen veistosten ihmiskasvojen ilmeet ovat neutraaleja, mutta moni kanoista näyttää tarkkaavaiselta tai säikähtäneeltä. Osa on täytetty niin, että heidän nokkansa on auki kuin he huutaisivat tai huohottaisivat.

Koen Vanmechelen (s. 1965) käyttää veistoksissaan ja maalauksissaan paljon kanojen ruumiinosia ja heidän eritteitään. Teoksissa käytetyt kanat ovat eläneet osana Vanmechelenin tunnetuinta taidetokea, vuonna 1999 aloitettua *Kosmopoliittista kanaprojektia*¹. Kesykanan perimän monimuotoisuuden säilyttämiseen ja vahvistamiseen tähtäävässä projektissaan Vanmechelen risteyttää kanoja eri puolilta maailmaa. Lopullisena tavoitteena on tuottaa kanoja, joissa olisi maailman kaikkien kanarotujen geenejä.

Olen tullut katsomaan näyttelyä², koska pidän kanoista. Jos näyttely olisi järjestetty kun olin kahdeksanvuotias, olisin varmaan halunnut sinne silloinkin – samasta syystä. Olen pitänyt kanoista niin kauan kuin muistan. Silti kun seison katsomassa Vanmechelenin lukuisista *Medusa*-veistoksista niitä neljää, jotka on tuotu Mänttään, katseeni kiinnittyy ensimmäisenä kivisiin ja metallisiin ihmiskasvojen kuviin. Ne ovat sommitelmallisesti teosten keskiössä, ja kanat ja käärmeet kehystävät niitä. Vasta ihmiskuvia katsottuani alan tarkastella niiden ympärille kiinnitettyjä kasvoja. Niissä on oikeaa ihoa, joka on peräisin oikeista, menehtyneistä yksilöistä. Kun jälkeinpäin muistelen veistoksia, muistan nimenomaan nämä kasvot. Muistan kanojen rauhattomat ilmeet ja sen, miten taidokkaasti heidän päänsä on täytetty.

Kyse ei ole kanoista

Kanat ovat Vanmechelenin taiteessa hyvin tärkeitä. Jopa välttämättömiä – näyttelyyn liittyvässä dokumenttielokuvassa Vanmechelen kertoo, että ennen kanoja hän vain ajatteli olevansa taiteilija. Vasta kanat tekivät hänestä oikean taiteilijan.³ Gösta-museossa on eläviä kanoja, täytettyjä kanoja, kanojen ruumiinosia ja maalauksia, joissa on käytetty kanojen munia. Näyttelysalin katosta roikkuu valtava pronssinen kananjalja⁴. Sekä museon

ovella että sisällä on suuri kananmunaveistos⁵. Näyttelyjuliste on täynnä valokuvia kanoista.

Silti kanat ovat näyttelyssä pikemminkin välineitä muiden aiheiden käsittelyyn kuin aiheita itsessään. *Kyse on ajasta*⁶, kertoo jo näyttelyn nimi. Mäntän näyttelyä – ja Vanmechelenin taidetta yleensäkin – kehystää pyörtyttävän laaja teksti- ja puhemassa, joka ohjaa taiteen katsojia ajattelemaan laajempia kokonaisuuksia: geneettisen monimuotoisuuden merkitystä kaikelle elämälle, inhimillistä tiedontuotantoa, globaaleja ympäristömuutoksia, ihmisten ja muiden lajien välisiä suhteita. Vanmechelenin työ liittyy tiiviisti ajankohtaisiin eläin- ja ruokakeskusteluihin.

Jo pelkästään näyttelyn tekstiopasteet tarjoavat museovieraalle valtavasti tietoa ja tulkintaohjeita. *Medusa*-veistosten yhteydessä kerrotaan kananmunan käytöstä lääkkeissä, kanasta naisellisen voiman symbolina sekä kanojen ylijalostuksesta, joka on tuottanut uusia, ihmisiin tarttuvia tappavia tauteja. Kanoja monipuolisesti – ihmisten kannalta – käsittelevän opasteen teksti päättyy toteamukseen ihmisestä: ”Tiedossa piilee aina vaara. Ihminen on kaikkein vaarallisin eläin.”

Museon ovella taas on osa teoksesta *Häkin murtaminen*. Muutaman neliömetrin häkissä on kaksi kanaa ja kukko, kanakoppi, ruukkukasveja ja ruokaa. Tekstiopasteessa käsitellään elämää ja evoluutiota monella tasolla: ”Häkin, kuoren tai minuuden rajojen murtaminen merkitsee joko kirjaimellisesti tai vertauskuvallisesti yhtä askelta tekojen ketjussa, kasvun ja muodonmuutoksen päättymätöntä prosessia, joka ylittää sukupolvet, lajit ja maailmankaikkeudet.” Vastaavia tulkintaohjeita, joissa kanoja katsovaa museokävijää rohkaistaan ajattelemaan ihmiskuntaa, evoluutiota ja maailmankaikkeuksia, on näyttelyssä useita.

Kanaan katsomisen uhka

Toisinaan ohje katsoa kanojen ohi tai läpi kohti suurempia teemoja on kirjoitettu suoraan teoksiin itseensä. *Häkin murtaminen* -häkin lisäksi Göstan pihalla on muitakin aitauksia, joissa kesän ajan asuu *Kosmopoliittisen kanaprojektin* kanoja. Suurimmassa aitauksissa olevien kanakoppien päällä loistaa punaisin neonvalokirjaimin kirjoitettuja iskulauseita: ”we are the other”, ”fertility always comes from outside”, ”every organism is looking

”Tuntuu oudolta, että ensisijainen eettinen kysymys kananmunien ja kananlihan tuotannosta – kysymys kanoista itsessään – jää esittämättä.”

for another to survive”. Me olemme se toinen, hedelmällisyys tulee aina ulkopuolelta, jokainen eliö etsii toista selviytyäkseen. Samat lauseet nousevat esiin monissa Vanmechelenin haastatteluissa⁷. Taiteilija kehystää niitä pohdinnoilla (geneettisestä) monimuotoisuudesta ekologisen, sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen kestävyden ehtona sekä taiteen ja tieteen risteämisestä.

Vanmechelenin taiteesta puhuttaessa puhutaan usein etiikasta. Mäntän näyttelyn kuraattori Timo Valjakka kuvailee *Serlachius*-lehdessä Vanmecheleniä ”syvästi eettiseksi taiteilijaksi” ja Maaria Salo kirjoittaa *Kritiikin Uutisissa*, että “[m]oraalisesti, eettisesti ja ekologisesti Vanmechelenin toiminta on tietenkin ensisijaisen tärkeää ja arvostettavaa”⁸. Vanmechelen itse korostaa taiteilijoiden mahdollisuuksia osoittaa tulevia eettisiä ongelmia⁹. Näyttelyn yhteydessä julkilausutut eettiset kysymykset painottuvat ruokaturvaan ja ruuantuotantoon. Tuntuu oudolta, että ensisijainen eettinen kysymys kananmunien ja kananlihan tuotannosta – kysymys kanoista itsessään – jää esittämättä.

Eikä kanakysymys jää vain esittämättä, se myös määritellään epäkiinnostavaksi. Vanmechelen on painottanut, että kanat ovat hänen taiteensa välineitä. He ovat metaforia.¹⁰ Vanmechelenin vuoden 2015 näyttely Alancomaiden Sittardissa oli nimeltään *This Is Not a Chicken*, tämä ei ole kana. Toisaalta nimi kutsuu ironiseen tulkintaan, kerrankin näkemään kanat maailmassa, jossa heitä jatkuvasti piilotetaan marinadin alle – ja kanojahan Sittardinkin näyttelyssä nimenomaan oli. Toisaalta esimerkiksi kuraattori Valjakka siteeraa lausumaa Vanmechelenin Mäntän näyttelystä kirjoittaessaan ja jatkaa sitten, etteivät kanat ”sinällään ole hänen taiteensa päämäärä”¹¹.

Näyttelyn kanat ovat epäilemättä vertauskuvia. Sekä elävät kanat että kuolleiden kanojen ruumiinosat ovat taideteoksia tai niiden osia. Kanat ovat osa projektia, jossa pyritään lisäämään maailman kanojen geneettistä monimuotoisuutta ja parantamaan ruuantuotannon ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyttä. Mutta

miksi näyttelyssä ei puhuta siitä, että he ovat *myös kanoja*? Miksi nimenomaisesti sivuutetaan heidän kanalisuutensa – se, että joka ikinen heistä on persoona, ainoa laatuaan? Ravistelevan, hämmästyttävän ja huolellisesti toteutetun kanataiteen äärellä jään ihmettelemään, miksi ymmärrys yksilöistä haittaisi ymmärrystä laajoista kokonaisuuksista. Estäisikö kanayksilön katsominen huomaa-masta Vanmechelenin taiteen vertauskuvallisia ulottuvuuksia?

Naurettavat kanat

Kesti vuosia ennen kuin ihmiset alkoivat suhtautua kosmopoliittikanaprojektiin vakavasti, Vanmechelen kertoo näyttelydokumentissa. Ihmiset eivät huomanneet projektin filosofista ja yhteiskunnallista merkitystä. He nauroivat kanoille, taiteilijan mukaan siksi, että kana tuottaa feminiinisiä miellelyhtymiä. Hän vertaa kanoja kotkiin ja toteaa, että jälkimmäisiä pidetään voiman symboleina. ”Se liittyy miehiin, hyvin pitkälti miehiin. [...] Eikä kukaan naura sille”, Vanmechelen sanoo¹².

Väistämättä nousee kysymys: johtuuko Vanmechelenin kanataiteesta toistuva kanojen kielto juuri naurusta ja väheksynnästä, jolla monet ihmiset suhtautuvat kanoihin? Väheksyntä ei välttämättä kohdistu vain kanoihin itseensä, vaan myös ihmisiin, jotka harjoittavat empatiaa kanoja tai muita tuotantoeläimiä kohtaan. Onko ammatillisesti – taiteellisesti ja tieteellisesti – uskottavampaa korostaa, että kanojen äärellä taiteilija ei ole kiinnostunut niinkään kanoista itsestään kuin heihin liittämistään laajemmista teemoista?

Vanmechelenin näyttelyssä kanoja ei ole nimetty, eikä yksikään taideteoksia kehystävistä tekstiopasteista kerro heidän yksilöllisistä persoonallisuuksistaan. Kanoista kerrotaan heidän rotunsa tai hybridinsä. Monia rotuja risteyttämällä synnytettyjen ”kosmopoliittikanojen” kerrotaan sukupolvi sukupolvelta olevan entistä terveempiä, vastustuskykyisempiä ja vähemmän aggressiivisia. Muuseovieraita ohjataan katsomaan kanoja taideprojektin,

”Näyttelyssä korostetaan ihmisten ja kotieläinten pitkää yhteistä evoluutiohistoriaa ja pohditaan, miten se jatkuu tulevaisuudessa.”

monimuotoisuuden ja kestävyuden edustajina, ei yksilöinä.

Kuitenkin, kun kyykistyn aitauksen viereen ja muutamat kanoista tulevat luokseni ja jopa koskettavat minua verkon läpi, edessäni on nimenomaan yksilöitä. Lintuja, jotka edustavat ensisijaisesti itseään. Heidän kasvonsa, höyhenpeitteensä ja kehonsa muodot poikkeavat toisistaan. Jotkut suhtautuvat minuun uteliaammin ja rohkeammin kuin toiset. Ja vaikka en niitä näekään, arvaan, että eri yksilöiden välillä on erilaisia ystävyysuhteita, erilaisia jännitteitä – että hämärän tullen neonvalomietelausein koristeltuihin kanakoppeihin ei asetuta sattumanvaraisessa järjestyksessä vaan hakeudutaan juuri sen viereen, jonka kyljessä halutaan viettää yö.

Lucy-sika ja broilerimakkarat

Kanojen lisäksi Vanmechelen työskentelee muun muassa kamelien, kotkien, lehmien ja sikojen kanssa. Lucy-projektissa hän risteyttää sikoja yhteistyössä neljän siantuottajan kanssa. Eräs Lucy-emakoista asuu porsaineen kesän ajan Gösta-museon edustalla Taavetinsaarella. Lucy-projektiin kuuluu myös pyörillä kulkeva ruokavaunu *Lucy Boar*, joka niin ikään on näyttelyn ajan Göstan pihalla. Vaunun toisella puolella on pahnoitettu koppi, jonka yksi seinä on läpinäkyvä. Siinä taiteilija voi halutessaan pitää jotakuta Lucy-sioista. Kopin seinässä lukee: ”Meet Lucy”, kohtaa Lucy. Vaunun toinen puolisko on grillioskio, jonka seinässä lukee: ”Taste a Lucy dog”, maista Lucy-nakkisämpylää.

Serlachius-museon internet-sivuilla kirjoitetaan, että *Lucy Boar* -vaunun avulla Vanmechelen haluaa ”tehdä läpinäkyväksi sen, mitä me syömmme”. Vaunusta kuitenkin tarjotaan muidenkin eläinten kuin Lucy-sikojen ruumiinosia. Mäntässä siitä myydään kesän aikana ”kananpoika Hot Dogeja”. Kun tiedustelen museolta kananpoikien alkuperää, kuulen, että hodarien makkarat ovat keittiömestari Pekka Terävän suunnittelemaa ja HK:n valmistamia Terävän tipunen -makkaraita. Niiden val-

mistukseen käytetään Suomessa kasvatettujen broilerikanojen lihaksia, ihoa ja maksoja.

Museon mukaan broilerihodaria tarjoillaan, ”koska se on näyttelyn teemaan sopiva”¹³. *Kyse on ajasta* -näyttely kuitenkin painottaa geneettisen monimuotoisuuden ja siitä seuraavan tuotantoeläinten terveyden ja kestävyuden merkitystä ruoantuotannossa. Näyttelyssä korostetaan ihmisten ja kotieläinten pitkää yhteistä evoluutiohistoriaa ja pohditaan, miten se jatkuu tulevaisuudessa. Jo näyttelyn nimi vihjaa, että evoluution ohessa avainsana on aika. Teokset tekstiopasteineen puolestaan kertovat, että nyt puhutaan pitkistä aikajakumoista, joiden alku- tai loppupisteitä ei näy.

Tähän kokonaisuuteen broilerimakkarat asettuvat kovin vaikeasti. Broilerit ovat surullisenkuuluisia sairauksistaan ja lyhytikäisyydestään, jotka johtuvat pitkälti juuri jalostuksesta, jolla heidän perimäänsä on kavennettu. He ovat kutakuinkin vastakohta geneettiselle monimuotoisuudelle ja tavoitteelle kestävästä tuotantoeläinkannoista. Käytännössä kaikki broilerintuotanto perustuu monikansallisten yhtiöiden harjoittamaan hybridijalostukseen, jossa jalostuskanat patentoidaan ja yksittäiset broilerinkasvattajat pidetään riippuvaisina yhtiöiden myymistä linnuista. Itsenäistä broilerinjalostustyötä ei esimerkiksi Suomessa ole lainkaan.¹⁴ Kananpidon perinteillä ei myöskään ole mitään tekemistä broilerintuotannon keskeisten käytäntöjen kanssa: ikkunattomat ja ulkotarhattomat kasvatushallit sekä hätkähdyttävän lyhyt 5–6 viikon kasvatusaika kuoriutumisesta kurkunkatkaisuun ovat varsin uusia keksintöjä – samoin kuin se, että broilereita pidetään pelkästään lihan vuoksi, eli tuotannonala on täysin eriytynyt munantuotannosta.¹⁵

Siinä missä Vanmechelenin näyttely muuten korostaa kytköksiä, broilerimakkarat siis viestivät lähinnä katkoksesta – viime vuosisadalla syntyneestä, muusta kotieläinten pidosta irrallisesta lihantuotannon alasta. Tuntuu absurdilta, että näitä makkaraita tarjoillaan juuri Lucy-sian kuvilla koristellusta hodarivaunusta. Näyttelyssä kerrotaan, että Lucy-sikojen nimi viittaa van-

himpaan löydettyyn ihmisen fossiiliin, joka on noin 3,2 miljoonaa vuotta vanha. Eläviä sikoja esittelevässä tekstiopasteessa todetaan, että ”Lucy on vain yksi monista lajeista, jotka ovat vuosituhansien aikana kulkeneet kanssamme kohti tuntematonta tulevaisuutta”.

Ilmastomuutoksen aikakaudella broilerintuotanto on fossiiliriippuvuutensa takia ala, jonka koko tulevaisuus on ainakin pohjoisessa pakko kyseenalaistaa. Broilerihallien lämpötila on kasvatusaikana pidettävä 20–35 celsiusasteessa, ja puun lisäksi lämmitykseen käytetään turvetta ja öljyä. Turvetta kuluu kasvattamoissa myös kuivikkeeksi. Tästä tekee erityisen kestäättömän ratkaisun se, että pehkuksi kelpaa vain pintaturve. Pehkukurpeen käyttö vaatii siis jatkuvaa uusien soiden ottamista turvetuotantoon, eli yhä useampien vuosimiljoonien ekosysteemijatkumoiden katkaisemista.¹⁶ Broilerimakkarat on ruokalaji, jonka voi monesta eri syystä toivoa pian jäävän menneisyyteen.

Toki Vanmechelenin näyttely on täynnä kanoja, ja Terävän tipunen -makkarat on valmistettu kanoista. Sikäli voi sanoa, että ne sopivat näyttelyn teemaan. Näyttely myös kommentoi niin vahvasti monia aikamme ilmiöitä, että *Kyse on ajasta* -nimen *ajan* voi tulkita viittaavan evoluutiojatkumoiden lisäksi myös nimenomaisesti nykyaikaan ja kiireelliseen tarpeeseen hillitä ilmastomuutosta ja massasukupuuttoa sekä sopeutua niihin. Leimallisesti nykyaikaisena ilmiönä broilerimakkarat voivat tulla ymmärretyksi osana näyttelyn aika-teemaa – puhutaanhan maaperään muodostuvista broilerinluukerrostumista jo yhtenä antroposeenin tunnusomaisista piirteistä¹⁷.

Emakkohäkin murtaminen?

Lucy-projektin tekstiopaste kehottaa: ”Ole selvillä siitä, mitä syöt. Tieto on ruokaa sielulle.” *Lucy Boar* -vaunu tarjoomuksineen kuitenkin jättää minut hämmennyksen valtaan. Sikojen kestävä jaloista esittelevä vaunu, josta tarjoillaan kestäättömästi jalostetuista broilereista valmistettuja makkaraita? Näyttelyssä, jossa kaikki muut kanat edustavat kanojen geneettisen monimuotoisuuden lisäämistä? Tämä yritys lisätä läpinäkyvyyttä ruoantuotantoon ei tunnu onnistuneelta.

Muutenkin *Lucy*-hanke asettaa outoon valoon lausumat Vanmechelenistä ”syvästi eettisenä taiteilijana”. Toimittajat ovat usein nostaneet esiin Vanmechelenin teollista eläintuotantoa kohtaan esittämän kritiikin¹⁸. Silti Vanmechelenin nettisivuilla on kuva *Lucy*-porsaista, joiden äiti on kahlittu emakkohäkkiin. Kuva on toki rajattu niin, että emakosta näkyy vain vähän teräskalterien painamaa vatsaa, ja päähuomio lankeaa kauniille, raidallisille porsaille.¹⁹

Kun katson kuvaa, muistan äkkiä *Häkin murtaminen* -teoksen ja sen tekstiopasteen, jossa puhutaan häkin murtamisesta päättämättömänä, maailmankaikkeudet ylittävänä prosessina. Muistan näyttelydokumentin, jossa Vanmechelen sanoo, ettei häkin kanssa voi elää. Esimerkiksi Ruotsissa emakkohäkkien käyttö on rajattu

muutamaan päivään²⁰. *Lucy*-projekti on ehkä kesysian evoluution kannalta häkin murtamista, mutta kuvassa olevan emakon kohdalla projekti toteutuu häkkiin sulke-
misena.

Vanmechelen on monesti korostanut, ettei hän ole tappanut niitä eläimiä, joiden ruumiinosia hän taiteessaan käyttää, vaan he ovat kuolleet itsestään. Myös tätä tietoa vasten *Lucy Boar* -vaunun lihatarjoilut tuntuvat omituisilta. Vaunu on nimetty taideokseksi, mutta siitä ihmisille myytävät eläinten osat eivät ole peräisin itsestään kuolleista vaan ihmisten tappamista eläimistä. Toki on niin, ettei taiteilija itse ole tappanut niitä kananpoikasia, joiden ruumiinosista Terävän tipunen -makkarat on tehty. Hänen ruokataiteensa kuitenkin kiistatta vaatii, että joku tappaa sitä varten kananpoikasia. Eikä vain tapa, vaan kasvattaa heidät vain sitä varten, että heidät voitaisiin syödä. Jostain syystä kysymys siitä, onko toisten eläinten ruumiinosien syöminen ensinkään hyväksyttävää toimintaa ihmisiltä, jää lausumatta tässä pitkälti ruoantuotannon eettisiä haasteita käsittelevässä näyttelyssä.

Esittämättä jää myös kysymys ei-inhimillisten eläinten välineellistämisestä yleensä. Onko oikein kohdella kanaa taiteen, tieteen tai ruoantuotannon välineenä? Jos on, niin milloin ja millaisin ehdoin? Vai pitäisikö meidän aina ensisijaisesti pyrkiä kohtaamaan toisemme subjekteina, päämäärinä eikä välineinä, lajirajasta riippumatta²¹

Lucy-projekti kannustaa pohtimaan rajaa ihmisen ja sian välillä. Projektin tekstiopasteessa sanotaan, että *Lucy* ”supistaa ihmisen ja eläimen luonteiden välistä näennäistä etäisyyttä” ja kerrotaan siitä, miten sekä ihmiset että siat kaipaavat ”kumppania, ruokaa ja lämpöä”. Vaikka *Lucy* kertoo samankaltaisuudesta, sen ei selvästi ole tarkoituskaan kertoa samanarvoisuudesta. *Lucy* on projekti, jossa sikoja suljetaan ahtaisiin tiloihin, tapetaan, syödään, käytetään kiertävissä eläinnäyttelyissä ja taide-
teosten osina. Tämä tuottaa suuremmin esittämiä miellelyhtymiä eugeenikkojen kuva- ja kallonmittausarkistoihin sekä ihmisenäyttelyihin. Muun muassa saamelaisia, inuiitteja ja afrikkalaisia on esitelty Euroopan eläintarhoissa ja kiertävissä näyttelyissä, tieteen ja viihteen nimissä.

Elänetiikkaa ihminen edellä

”Ole selvillä siitä, mitä syöt.” Vanmechelenin hodari-vaunu kehystää ruokavalinnat henkilökohtaisiksi valinnoiksi: kunhan tiedät mitä syöt ja olet rehellinen itsellesi, voit syödä muussattuja ruumiita sämpylän sisällä. Tähän ajattelutapaan törmää ruokakeskustelussa hämmäntävän usein. Kuin lihansyönti muuttuisi jotenkin eettisemmäksi teoksi, kunhan syöjä vain ymmärtää syövänsä tappettuja eläimiä. Kuin aikuista neuvottaisiin, että jos lyöt lapsia, tee se tiedostaen tekosi vaikutukset.

Mäntän näyttelyssä käsitellään monia tuotanto-eläimiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, mutta aina ihminen edellä. Tästä lähtökohdasta käsin näyttely hahmottuu

kokoelmaksi eettistä taidetta – taidetta, jonka tavoitteena on muun muassa parantaa ruokaturvaa, vähentää epidemioita ja edistää tasa-arvoa ihmisten välillä.

Kun Vanmecheleniä määritellään eettiseksi taiteilijaksi, esiin nostetaan yleensä hänen lukuisat kehitysyhteistyöhankkeensa eri maissa. Kehitysyhteistyö liittyy Vanmechelenin taiteen kanssa ja on osa sitä. *Planetary Community Chicken* -projektissa *Kosmopoliittisen kanojen* kanoja on viety muun muassa zimbabwelaisiin perimältään köyhtyneisiin tuotantokanaparviin lisäämään parven geenivalikoimaa ristisiitoksen myötä. Tämä vahvistaa kanojen terveyttä ja sitä myöten ihmisten ruokaturvaa. *Sotwa*-projektissa Vanmechelen on tehnyt vastaavaa työtä lehmillä Tansaniassa, Zimbabwessa ja Etiopiassa. Vaikka monissa Vanmechelenin kehitysyhteistyöhankkeissa toimitaan ei-inhimillisten eläinten kanssa, tavoite on aina ensisijaisesti ihmisten hyvinvoinnin parantaminen.

Söpöt possut ja tärkeät asiat

Kun museovierailuni päätteeksi menen Taavetinsaareen, minulla on hyvä onni. Lucy-emakko ja hänen neljä por-

sastaan ovat parhaillaan päivänokosilla pahnoilla pehmustetussa sikalarakennuksessaan, jonka yksi seinä on läpinäkyvä. Pääsen siis näkemään heidät hyvin läheltä. He ovat kerta kaikkiaan kauniita. Sikalan vieressä kaksi aikuista näyttelyvierasta juttelee leppoisasti oppaan kanssa:

”Nämä ovat varmaan etenkin lasten suosiossa?”

”Niinhän ne ovat.”

”Vaikka hehän eivät tietenkään ymmärrä tätä tärkeää ideaa siinä taustalla.”

Keskustelunpätkä jää vaivaamaan minua pitkäksi aikaa. Sillä hetkellä kun katselin sikoja, ajattelin, miten söpöjä he ovat, ja pitävätköhän he rapsutuksista, ja nukkuvatkohan yhdessä kasassa makaavat porsaasat niin siikeästi, etteivät huomaa meidän seisovan tässä, vai eikö heitä vain kiinnosta juuri nyt. Olisin sikoja katsoessani ehkä voinut ajatella myös taideprojektia, jonka osia he ovat, ja projektin yhteiskunnallisia kannanottoja tai merkitystä sikojen geneettisen monimuotoisuuden kasvatustajana. Olisin voinut ajatella heitä osana miljoonia vuosia kestänyttä sika-eläinten evoluutiota. Mutta onko väistämättä niin, että nämä ajatukset olisivat kertoneet minun ymmärtäneen Lucy-äidistä ja hänen lapsistaan jotakin tärkeämpää?

Viitteet

- 1 *Cosmopolitan Chicken Project*.
- 2 *Kyse on ajasta* -näyttely 9.5.–16.9.2018.
- 3 *Kyse on ajasta* -dokumentti.
- 4 *T-Rex*, 2018.
- 5 *Breaking the Cage*, 2018; *In Between*, 2012.
- 6 Näyttelyn englanninkielinen nimi *It's About Time* voisi kääntyä suomeksi myös muotoon ”On korkea aika”. Näin tulkittuna nimen voi ajatella viittaavan esimerkiksi näyttelyn keskeiseksi teemaksi nousevaan kiireeseen hillit ilmastonmuutosta ja geneettisen monimuotoisuuden vähenemistä. Nimitulkinta ”On korkea aika” ei syytä kanoja sivuun yhtä voimakkaasti kuin ”Kyse on ajasta”.
- 7 Ks. esim. *Kyse on ajasta* -dokumentti; Frilander 2018.
- 8 Valjakka 2018, 9; Salo 2018.
- 9 *Kyse on ajasta* -dokumentti.
- 10 Sama.
- 11 Valjakka 2018, 9
- 12 *Kyse on ajasta* -dokumentti.
- 13 Sähköpostikirje kirjoittajalle 3.7.2018.
- 14 Toivio 2009, 15–16; Ääri 2015.
- 15 Ääri 2015.
- 16 Suomibroileri.fi; Leinonen 2010, 31.
- 17 Carrington 29.8.2016; Carrington 31.8.2016; *Pink Chicken Project*; Coles 2017; Nikkanen 2016.
- 18 Ks. esim. Frilander 2018; Miettinen 2018, 54.
- 19 *LUCY pigs*.

- 20 Djurskyddsmyndighetens författningssamling 2006, 3.
- 21 Näitä kysymyksiä on Vanmechelenin näyttelyn yhteydessä käsitelty myös Olli Sorjonon. Hän on kyseenalaistanut Vanmechelenin taiteen itsestään selvänä pidettyä eettisyyttä ja todennut, että ”[t] ehotuottajien lailla myös hänelle [Vanmechelenille] eläimet ovat raaka-ainetta” (Sorjonen 2018).

Kirjallisuus

- Carrington, Damian, How the Domestic Chicken Rose to Define the Anthropocene. *The Guardian* 31.8.2016.
- Carrington, Damian, The Anthropocene Epoch: Scientists Declare Dawn of Human-Influenced Age. *The Guardian* 29.8.2016.
- Coles, Benjamin, The Anthropocene Chicken and the 'Wicked' Problem(s) of Contemporary Food. *The GoldLab Foundation* 20.5.2017.
- Cosmopolitan Chicken Project*. Verkossa: koenvanmechelen.be/cosmopolitan-chicken-project-ccp.
- Djurskyddsmyndighetens författningssamling. Swedish Animal Welfare Agency, 2006.
- Frilander, Aino, ”Mikä on hyvästä kanoille, on hyvästä meille”, *Helsingin Sanomat* 19.5.2018.
- Kyse on ajasta* -dokumentti. Verkossa: serlachius-tv.net/?project=koen-vanmechelen-kyse-on-ajasta-dokumentti.
- Leinonen, Arvo (toim.), *Turpeen tuotanto ja käyttö*. VTT, Espoo 2010.
- LUCY pigs*. Verkossa: koenvanmechelen.be/lucy-peel-petuum-mobile?lightbox=dataItem-j0nvoxfq1.
- Miettinen, Tero, Maailmanparantaja. *Suomen Kuvalehti* 19/2018, 54–55.
- Nikkanen, Hanna, Hetkiä, joista ei ole paluuta. Vierailijaprofessorin luento 1.9.2016.
- Planetary Community Chicken*. Verkossa: koenvanmechelen.be/planetary-community-chicken-ccc.
- Pink Chicken Project*. Verkossa: pinkchicken-project.com/.
- Salo, Maaria, Gallus gallus (domesticus). Vapaana lentämätön kana. *Kritiikin Uutiset* 28.6.2018.
- Sorjonen, Olli, Eläimistä, eli ihmisistä. *Karjalainen*, 13.6.2018.
- Suomibroileri*. Verkossa: suomibroileri.fi/fi/miten/kasvatuseraat.
- Toivio, Hilja, Suomen broilerituotannon historia 1959–2009. *Suomen broileriyhdistys ry* 2009.
- Valjakka, Timo, Kyse on ajasta, It's About Time. Koen Vanmechelen. *Serlachius Sydämellisesti Sinun* 1/2018, 8–10.
- Ääri, Helinä, Mikä broileri on? Paistikananpojan pakenevat merkitykset. *Kulttuurintutkimus* 2/2015.